

Läroplan för gymnasieskolan

Lgy⁷⁰

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK ✓

100172 4511

Teckning
Teckning, estetisk specialisering

Supplement 28

SKOLÖVERSTYRELSEN 1978

Läroplan
36a

Biblioteket i Mölndal

Läroplan X för gymnasieskolan

GÖTEBORGS
UNIVERSITETSBIBLIOTEK
BIBLIOTEKET I MÖLNDALE

Ex. 1

SKOLOVERSTYRELSEN

Liber/Utbildningsförlaget

Supplement 28

Fastställt 1978-02-24

Teckning
Teckning, estetisk specialisering

Liber UtbildningsFörlaget
162 89 VÄLLINGBY

Separata exemplar kan beställas genom
Liber distribution
Läromedelsorder
162 89 VÄLLINGBY

Förord

Läroplanen för gymnasieskolan (Lgy 70) består av en allmän del (del I), som är gemensam för samtliga linjer, samt av supplement (del II) för skilda linjer och ämnen.

Den allmänna delen (del I) innehåller av Kungl Maj:t fastställda mål och riktlinjer, timplaner och kursplaner (mål och huvudmoment i enskilda ämnen) samt av SÖ utfärdade allmänna anvisningar för gymnasieskolans verksamhet.

Supplementdelen (del II) återger timplaner och kursplaner (mål och huvudmoment), fogar till dessa i förekommande fall delmoment och årskursfördelningar samt ger allmänna riktlinjer för undervisningens bedrivande i de olika ämnena.

I föreliggande supplement rörande ämnena teckning och teckning, estetisk specialisering återges de kursplaner som fastställts av regeringen 1978-02-02 och som fr o m läsåret 1978/79 ersätter de kursplaner som återfinns i Lgy 70:I, Allmän del, s 172, s 180 och s 183.

Detta supplement innehåller också de anvisningar och kommentarer som SÖ fastställt 1978-02-24 och som ersätter anvisningar och kommentarer i Lgy 70:II, Supplement, 2-årig Ek, So och Te linje, s 189–190 och s 190–193 samt Lgy 70:II, Supplement, 3- och 4-åriga linjer, s 334–338 och s 393–396.

Med tanke på den fortlöpande läroplansöversynen är det angeläget att erfarenheter av läroplanens tillämpning som görs på skolorna delges SÖ.

Stockholm den 24 februari 1978

Skolöverstyrelsen

Innehåll

TECKNING

MÅL 6

HUVUD- OCH DELMOMENT 6

ANVISNINGAR OCH KOMMENTARER 7

Lärostoffet 7

Allmänna synpunkter på ämnesstoffet 7

Kommentarer till speciella kursmoment 8

Bildkommunikation omfattande framställning,
tolkning och användning av bilder 8

Bildframställning 8

Bildtolkning 9

Bildanvändning 9

Miljökunskap omfattande analys och
gestaltning 10

Miljöanalys 10

Miljögestaltning 11

Estetisk orientering omfattande bild- och
miljöfrågor 11

Planering 12

Samverkan 12

Verksamhetsformer 12

Allmänna metodiska kommentarer 12

Bedömning 13

Lokaler och läromedel 14

Tilläggsanvisningar

för treåriga H, N och S linjerna samt

tvååriga So och Ek linjerna 15

Speciella tilläggsanvisningar för treåriga H, N och
S linjerna 15

Speciella tilläggsanvisningar

för tvååriga So linjen 16

Speciella tilläggsanvisningar

för tvååriga Ek linjen 16

Tilläggsanvisningar för yrkesinriktade linjer 16

Exempel på gemensamt innehåll för vissa linjer 18

Exempel på speciellt innehåll för enstaka linjer
eller grenar 18

TECKNING, ESTETISK SPECIALISERING

MÅL 20

HUVUD- OCH DELMOMENT 20

ANVISNINGAR OCH KOMMENTARER 21

Lärostoffet 21

Allmänna synpunkter på ämnesstoffet 21

Kommentarer till speciella kursmoment 21

Bild och miljö 21

Valfri verksamhet 22

Teckning och målning 22

Grafik 22

Skulptur 22

Keramik 23

Industriell formgivning 23

Dockteater 23

Foto 23

Film och Tv 24

Teknisk ritning och teknisk illustration 24

Reklam och visuell informationsteknik 24

Grafisk formgivning och utställningsteknik 24

Modeteckning, applikation, tryck och

batik 24

Miljögestaltning 25

Konst- och kulturstudier 25

Estetisk orientering 25

Planering 26

Samverkan 26

Bedömning 26

Lokaler och läromedel 26

Verksamhetsformer 27

Allmänna metodiska kommentarer 28

Teckning

MÅL

Eleven skall genom undervisningen i teckning

utveckla sin kommunikationsförmåga, sin skapande förmåga och sina möjligheter till bild- och miljöupplevelse,

öka sina kunskaper och färdigheter i att framställa, tolka, värdera och använda olika typer av bilder,

fördjupa sina insikter i bildens och bildmedias funktion och betydelse för individ och samhälle,

öka sin förmåga att gestalta, granska och värdera miljö och form samt

orientera sig om aktuella företeelser i konst- och kulturliv och därvid utveckla sin förmåga att göra historiska utblickar, jämförande översikter och personliga värderingar.

HUVUDMOMENT

Bildkommunikation omfattande framställning, tolkning och användning av bilder

Miljökunskap omfattande analys och gestaltning

Estetisk orientering omfattande bild- och miljöfrågor

DELMOMENT

Två- och tredimensionella manuella bilder

Grafiska bilder

Foto

Film och TV

Bokstäver och layout

Bilden i samhället

Bilden i kommunikationsprocessen

Bildklassificering

Bildanalys

Filmanalys

Visualisering

Redovisning

Utställning

Yttre och inre miljö

Arkitektur

Formgivning

Klassificering

Analys

Dokumentation

Förslag till utformning av olika miljöer

Formgivningsexperiment

Konst- och kulturfrågor samt aktuell debatt

Jämförande översikter

Historiska utblickar

Anvisningar och kommentarer

Lärostoffet

Allmänna synpunkter på ämnesstoffet

Att utveckla elevernas kommunikationsförmåga är en central uppgift för skolan. Det är nödvändigt för såväl samhälle som individ att medborgarna har förmåga att självständigt och kritiskt bedöma information samt att ge uttryck åt sin uppfattning i olika frågor.

Kommunikationsformer som helt eller delvis baseras på bilder används inom de flesta sektorer i samhället. Detta medför att en stor del av våra kunskaper, värderingar och attityder uppstår i kontakt med bilder som påverkar oss i skilda sammanhang. Kunskaper och färdigheter på bildområdet är därför, liksom förmåga att uppleva bild, en viktig del av elevernas allmänna kommunikationsförmåga.

Med bilder avses här ett brett register innefattande såväl enkla och opretentiösa meddelanden som innehållsligt och formellt komplicerade uttryck med varierande funktioner. Ett syfte med gymnasieskolans teckningsundervisning är att eleverna skall öka sin förmåga att framställa, tolka och använda bilder. Denna förmåga gäller generellt för allt bildarbete i och utanför skolan.

Det är inte självklart att alla elever har möjlighet att använda bilden som kommunikationsmedel i full utsträckning och på lika villkor. Hänsyn måste tas till t ex synskadade och gravt perceptionsstörda elever. Motoriska störningar eller synskador kan göra det svårt eller omöjligt att framställa bilder. För elever med sådana handikapp måste tyngdpunkten ligga på upplevelse och tolkning av bilder eller former.

Ett annat syfte är att eleverna skall utveckla sina möjligheter att uppleva, värdera och påverka utformningen av vår miljö. Undervisningen kan förmedla sådana kunskaper om utformningen av arkitektur och stadsplaner som underlättar medverkan i arbetet med samhällets miljöproblem. Därmed bidrar undervisningen till att öka elevernas möjligheter att orientera sig i den mångfald av visuella intryck som möter i samhället och till ökad beredskap att möta ändrade förutsättningar och nya krav.

Teckningsundervisningen innefattar orientering om aktuella konst- och kulturföreteelser och bör därvid arbeta med jämförande översikter samt internationella och historiska utblickar. En sådan orientering kan berika det övriga ämnesinnehållet och bidra till att klargöra olika problem på bild- och miljöområdena. Undervisningen bör ge eleverna möjlighet att utveckla intresse för och

aktivt engagemang i konst- och kulturliv såväl under skoltiden som senare i livet.

För att ge överblick har stoff och aktiviteter beskrivits kortfattat i huvud- och delmoment. Detta betyder dock inte att undervisningen skall spaltas upp i fristående delar eller avgränsade kursavsnitt. Tvärtom bör undervisningens olika moment samordnas så att de griper in i varandra.

Huvud- och delmoment är inte årskursindelade. Härmed ges större frihet för elever och lärare att tillsammans avgöra hur undervisningen skall utformas.

Föreliggande beskrivning av teckningsämnet är omfattande. Det bör observeras att anvisningar och kommentarer inte skall ses som en förteckning över ett obligatoriskt innehåll utan som en rad synpunkter och förslag. Syftet är att belysa möjligheter att planera och genomföra en undervisning som elever och lärare tillsammans har ett slutgiltigt ansvar för.

Kommentarer till speciella kursmoment

Bildkommunikation omfattande framställning, tolkning och användning av bilder

Bildundervisningen avser såväl elevernas egen bildproduktion som bilder producerade av andra. Viktiga utgångspunkter är uttrycksmedlens användbarhet och bildens funktioner i skilda sammanhang.

Undervisningen bör belysa bildens innehåll och utformning inom olika kulturer och tider samt orientera om hur utformning och spridning är beroende av ekonomiska, religiösa, sociala, politiska och estetiska faktorer samt klara informationsbehov.

Användning av bilder i samhället, från äldre tider till våra dagar och i olika sammanhang, bör belysas. Vidare kan uppmärksammas hur bildens spridning till stora grupper i samhället ökas genom att tekniker för mångfaldigande och distribution utvecklats. Orientering kan ges om hur bildkonstnärens ställning förändrats. Likheter och olikheter mellan konstbilder och massproducerade bilder kan undersökas, liksom hur den ekonomiska bakgrunden för bildens användning inom olika sektorer i samhället skiftar.

Vidare bör uppmärksammas hur attityden till bilder förändras med tillgången på produktionsmedel, tekniska framsteg och samhällsutvecklingen i övrigt. Även filmens tekniska möjligheter och begränsningar samt film och TV som förmedlare av underhållning, information och propaganda kan behandlas. Likaså bör andra mediaformer uppmärksammas i samband med kommunikationsprocessen: vecko- och dagspress, tidskrifter, böcker, diaserier, broschyrer, affischer och flygblad. Utställningen är en mediaform där bilden ofta har en dominerande ställning. Det är därför naturligt att ett speciellt intresse ägnas åt detta medium.

Momentet bildkommunikation avser bl a bildens roll i kommunikationsprocessen, vilken kan belysas med

hjälp av kommunikationsmodeller och orientering om hur bilden fungerar som kommunikationsmedel.

Bildens sammansatta struktur gör att innebörden oftast blir mångtydig. Bildens beståndsdelar kan kombineras och avläsas på olika sätt. Eleven bör ha kännedom om att bilder har grundbetydelser, bibetydelser och associationsmöjligheter. Vidare bör klargöras att bildkommunikation kan ha olika klart definierade syften och vara riktad till en bestämd mottagargrupp eller svara mot personliga behov av att ge uttryck åt känslor och sinnestämningar utan bestämd mottagare.

Bildframställning

Elevernas bildframställning omfattar två- och tredimensionella bilder. Information om olika material, tekniker och principer för bildframställning bör ges i direkt anslutning till det praktiska arbetet. Möjligheter till varierade bilduttryck för såväl känsla och intuition som intellekt bör prövas genom laborationer med innehåll, tekniker och material. Hur färger påverkar varandra samt färgens symboliska funktioner och stämningväckande egenskaper bör observeras i anslutning till bildframställningen. I hela undervisningsprocessen är det angeläget att eleven övar sin förmåga att välja uttrycks sätt som är anpassade till bildens syften.

Tvådimensionella bilder utförs i manuella tekniker som teckning, målning, collage eller med foto-, film- och trycktekniker. Härvid bör olika materials särart och uttrycksmöjligheter undersökas liksom hur bildens innehåll och form är beroende av varandra. I teckning, målning och fotografering kan olika sätt att framställa ett motiv tillämpas: med betonad ytverkan, volymverkan genom skuggning, med djupverkan framkallad genom överskärningar, valör- eller färgskillnader eller genom perspektiv. Olika sätt att i bild återge rörelse, olika sätt att komponera en bild statiskt eller dynamiskt samt bildytans rytmiska uppdelning genom bildelementens koncentration eller fördelning bör övas.

Skissen är ett viktigt hjälpmedel vid visuell kommunikation och bör därför uppmärksammas särskilt. Även projektionsritning bör ingå i undervisningen efter intresse och behov, exempelvis som komponent i ett arbetsområde.

Orientering bör förekomma om både industriella och konstgrafiska metoder som högtryck, djuptryck och plantryck. Konstgrafiska metoder kan i viss utsträckning också tillämpas.

I anslutning till textkompositioner med eller utan bilder bör bokstavens grundformer och proportioner i olika texttyper liksom bokstävers användning som bild, tecken och symbol uppmärksammas.

Fotograferingens grunder samt stillbildkamerans funktion och handhavande kan vid behov repeteras. Den fotografiska bildens speciella uttrycksmedel och möjligheter kan övas genom laborationer med olika kameravinklar, belysningar, objektiv, framkallningsmetoder, kopieringspapper och bildbeskrivningar.

Orientering om filmens och televisionens uttrycksmedel sker bäst genom praktiska övningar i anslutning till ämnets övriga moment. Speciella begrepp som rörelse, rum, tid, ljud, ljus, färg, regi och redigering förklaras lämpligast i samband med planering av filmproduktion. Animerad och dokumentär film samt spel-

film kan studeras genom eget filmarbete eller i samband med analys av aktuella filmer på biograf eller TV.

Tredimensionella bilder utförs med additiv eller subtraktiv metod i plastiska och byggbara material. Arbetet kan omfatta såväl reliefer och friskulpturer som föremål och modeller i anslutning till miljöprojekt och andra ämnesområden.

Bildtolkning

Bildtolkning skall ge eleverna möjlighet att uppöva sina färdigheter att kritiskt och sakligt granska och värdera bilder samt därvid självständigt dra slutsatser. Tolkningen bör gälla både massproducerade bilder och konstbilder samt såväl foto som film och television. Undervisningen bör omfatta olika modeller för klassificering av bilder, t ex efter syfte, tekniker eller distributionsformer. Bilder kan ha till avsikt att förmedla bl a anvisningar och varningar, information och kunskap, underhållning, propaganda och reklam samt estetisk upplevelse. De kan även klassificeras efter tekniker som tecknade, målade, grafiska, textila bilder etc. Undervisningen bör också behandla bildens olika möjligheter att påverka samt ge anvisning om metoder att analysera innehåll, form och effekter.

Analys kan inte alltid ske efter fastlagda scheman. Även om någon typ av teoretisk modell ligger till grund för analysen, bör de frågeställningar som är mest relevanta i det aktuella fallet i första hand prövas. Eleven bör träna sig i att upptäcka bl a propagandabetonade bildinslag och generaliserande framställningar samt söka kompletterande eller motsatta bilduttryck och värderingar som grund för en nyanserad uppfattning. Analytiska synpunkter bör alltid anknytas till den praktiska verksamheten, så att teoretiska och praktiska inslag bildar en enhet. Ett speciellt intresse bör ägnas bilder med pedagogiska syften, därför att de används i skolans undervisning och inom många yrken.

Filmanalys övas bäst i anslutning till eget filmarbete. Den skall ge eleverna förutsättningar att öka sin förmåga att kritiskt och sakligt granska film och därmed förstärka och vidga sin filmupplevelse. Filmanalys kräver kännedom om filmens uttrycksmedel och om förutsättningarna för en films tillkomst. Filmens förmåga att skapa eller förstärka attityder bör observeras och diskuteras, helst i anslutning till praktiskt arbete, t ex vid redigering. Filmens och TV:s roll som massmedia bör belysas, liksom att överföring av bildinformation genom film och TV i allmänhet är enkelriktad kommunikation. Den rörliga bilden har ofta en större suggestionskraft än den statiska och har därmed stark effekt som t ex propagandamedel. Delar av filmanalysen kan även ingå i arbetet som rör momenten bildanvändning, miljöanalys och estetisk orientering.

Bildanvändning

Att visualisera är att i bild gestalta t ex idéer, företeelser eller förlopp. Härvid utnyttjas bilder med olika mängd av information och grad av konkretion. Visualiseringar innehållande både text och bild kräver en bildmässig behandling även av rubriker och texblock avseende tyngd, balans, färg etc. Undervisningen bör uppmärksamma detta liksom den viktiga avvägningen mellan bildens och

textens innehåll, så att de kompletterar och stöder varandra.

Redovisning av arbetsområden i skilda ämnen kan ske på många sätt. Ofta intar bilden en central plats. Ett praktiskt och många gånger tidsbesparande sätt att dokumentera ett arbetsområde är att fotografera eller filma. Muntlig och skriftlig framställning kan kompletteras med bilder i form av skisser, t ex på skrivtavlan, planscher eller med bilder visade i projektor etc. Elementär bildvisningsmetodik bör behandlas.

I skolarbetet utnyttjas utställningar dels som läromedel, dels som redovisningsform och bör därför ägnas särskilt intresse i bildundervisningen. Utställningen kan sägas vara en sammansatt visualisering, som förutom bild och text även bygger på ljus- och ljud effekter, rumsutformning och skärmarrangemang. Den är på så sätt en form av miljögestaltning.

Miljökunskap omfattande analys och gestaltning

Undervisningen i miljökunskap rör den inre och yttre miljöns gestaltning, arkitektur samt formgivning av industri- och hantverksprodukter. Miljöundervisningen bör anknyta till det levande samhället men också ge historiska utblickar. Den bör också i anslutning till undervisningen i andra ämnen beröra hur ekonomiska, politiska och sociala förhållanden påverkar miljöns utformning. Det primära i undervisningen är att eleven skall öka sin förmåga att dels uppleva, granska, analysera och värdera olika miljöer, dels planera, utforma och färgsätta förslag till olika miljöprojekt. Genom anknytning till miljöer i andra delar av världen kan undervisningen även bidra till ökad medvetenhet om internationella förhållanden.

Miljöstudierna bör dokumenteras i bild och förslag till alternativ miljöutformning utarbetas. Ett sådant förfaringssätt innebär att mål och moment som rör både bild och miljö beaktas i samma uppgift.

Den inre miljön bör behandlas med utgångspunkt i rumsupplevelse och funktion och kan omfatta exempelvis bostad, skola och annan arbetsplats, offentlig och kommersiell miljö samt lokaler för fritidsaktiviteter.

Eleverna bör skaffa sig ökad kännedom om hur rumsuppfattningen påverkas av proportioner, form, färg, ljus, strukturer etc. Påverkan kan exemplifieras i existerande rum, men också prövas experimentellt i modeller.

Offentlig miljö med lokaler för nöjen, vård, förvaltning etc liksom den kommersiella miljön utgör arbetsområden som kan ge tillfällen till vida utblickar. Med ökad fritid har kraven på lokaler för fritidsaktiviteter blivit allt större, vilket gör att dessa, liksom lokaler för olika slag av kulturutbud, kan ägnas särskilt intresse.

Den yttre miljön omfattar såväl natur- och kulturlandskap som bebyggelse. Resonemang kring landskapets förändringar betingade av region- och riksplanering och tätortens planering med centrum och förorter, serviceinrättningar och trafikmiljö bör anknytas till elevernas egna erfarenheter. Kännedom om principer för stadsplanering under olika epoker och den fysiska miljöns form som uttryck för det samhälle i vilket den skapats kan vara en grund för upplevelse och förståelse.

Stadsbebyggelsens anpassning till människors aktuella och framtida behov, till äldre bebyggelse och till det omgivande landskapet kan tas upp. Trafikmiljön och behovet av rekreations- och fritidsområden, deras planering och visuella gestaltning är intresseområden som också bör kunna behandlas. Rumsbildningen i gatumiljön, gårdar och kvarter kan vara lämpliga studieområden. Arkitekternas, formgivarnas och konstnärernas roll vid miljöutformningen kan uppmärksammas från sådana utgångspunkter som behov, allmänna önskemål, ekonomi osv.

Arkitektur kan studeras som uttryck för skilda ideologier och samhällsuppfattningar, varvid olika typer av byggnader, från de enklaste privathus till offentliga praktbyggnader, kan behandlas. Olika byggnadsmaterial och -metoder tas upp i undervisningen när de har påtaglig betydelse för upplevelsen av byggnaden och dess form och funktion.

Formgivning av såväl industriellt producerade som hantverksmässigt framställda föremål studeras och några förutsättningar för deras tillkomst belyses. Bilar och andra fordon, möbler och inredningar, kläder och mode, förpackningar samt prydnads- och nyttoföremål kan undersökas både från funktionsynpunkt och som uttryck för individualitet eller gruppidentifikation.

Miljöanalys

Miljöanalysen avser att öka elevens förmåga att granska, tolka och värdera miljöer och formgivna produkter. Egen bildokumentation kan vara ett värdefullt inslag vid analys av ett miljöobjekt. Dokumentationen kan också ge utgångspunkter för egen miljögestaltning.

För att öka sin förmåga att diskutera och aktivt påverka miljön bör eleven utveckla och fördjupa sin kännedom om begrepp och benämningar avseende inre och yttre miljö, arkitektur och formgivning.

Ett miljöstudium kan bäst genomföras på platsen, men ofta står endast fotografier, ritningar, skisser eller modeller till buds. Dessa bilder kan upplevas som alltför abstrakta och ger då ett felaktigt intryck av hur verkligheten är eller kommer att gestalta sig. Miljöanalysen bör därför också inriktas på att tolka och förstå sådana bilder. I samverkan med momentet Bildframställning bör uppmärksammas möjligheter att i bild ge uttryck åt idéer om miljöförändringar och framtida bebyggelse. Framställningen kan omfatta olika bildtyper från en enkel skiss till ett detaljerat studium, från uppmätningsskisser till projekteringsritningar. Foto och film är medier som lämpar sig väl för miljödokumentation.

Miljöupplevelsen är sammansatt. Därför kan vissa stödpunkter behövas för att strukturera intrycken. Vid analys av bebyggelse kan funktionen vara en indelningsgrund, exempelvis boende, lek, arbete, trafik, handel, fritid osv. En annan indelningsgrund kan vara efter material och konstruktionsprinciper, exempelvis trä, sten, betong, glas etc. Miljöns privata eller kollektiva karaktär samt praktiska, sociala och estetiska funktioner bör också beaktas vid analysen.

De rumsbildande elementens, färgens, texturernas och ljusets betydelse för rumsupplevelse samt värderingar av psykologisk, symbolisk, social och estetisk art bör uppmärksammas. Detta gäller såväl den inre som yttre miljön.

Samhällsplaneringens betydelse för individen — t ex

spridning eller koncentration av bebyggelse med liknande funktioner såsom boende, industri, handel, fritid — bör behandlas, liksom frågor som berör kommunikatörer, service och fritidsverksamhet.

Industriellt och hantverksmässigt formgivna föremål ingår i vår miljö och kan analyseras med tanke på funktion, form och material. Framställningsteknik och materialåtgång bör uppmärksammas samt det symboliska värde eller statusvärde en produkt kan ha.

De yttre dragen hos ett föremål kan i vissa fall avse att främst göra det mer tilldragande. Försäljningsbefrämjande formgivning kan tydligt iakttas vid studier av exempelvis bilar, inredningar, förpackningar och kläder.

Miljögestaltning

Momentet miljögestaltning kan omfatta både två- och tredimensionella förslag till utformning och färgsättning av olika miljöobjekt. Valet av form, färg, material, proportioner osv har stor betydelse för att understryka avsedd karaktär och funktion. Förslagen kan avse såväl ändringar av befintlig miljö som framtidsvisioner. Utgångspunkten för verksamheten bör vara en miljö- eller formgivningsfråga av reell natur. Många skiftande bildkategorier som perspektivskisser, projektionsritningar, planritningar, modeller m m kan användas. Foto- och filmbilden kan registrera och levandegöra t ex miljömodeller. Om modeller framställs bör alltför svårbearbetade material och tidskrävande arbetsformer undvikas.

Varje tillfälle att göra den egna arbetsmiljön mera trivsam och funktionell bör tillvaratas. Skolmiljön kan erbjuda möjligheter att genomföra ändringsförslag i full skala. Detta gäller både uppehållsrum och lektionslokaler. Andra ämnen bör också ha intresse av att på olika sätt delta i sådant arbete. I detta sammanhang kan bildens olika funktioner i miljön — från dekorativ målning till symbol — uppmärksammas.

Även förslag till planering av bostadsområden och centrumbildningar samt landskapsplanering med bebyggelse och trafikleder kan utföras. Elevernas förslag kan baseras på en analys av funktionella och visuella krav på en god miljö, där människans fysiologiska och psykologiska behov tillgodoses.

Eftersom miljöundervisningen bör omfatta debatt och ställningstaganden kan en redovisning i form av t ex en utställning bli en naturlig avslutning på arbetet. Att öva förmågan att visualisera sina åsikter i bild och text blir därför en viktig uppgift i samband med miljögestaltningen.

Experiment med förslag till formgivning av såväl industriellt som hantverksmässigt framställda produkter kan utföras tvådimensionellt som idéskisser och ritningar eller tredimensionellt i enkla material. Hur formen anpassas till funktion, material och framställningsteknik bör uppmärksammas liksom övriga aspekter på formgivning som tidigare berörts i analysavsnittet.

Eстетisk orientering omfattande bild- och miljöfrågor

Momentet estetisk orientering avser aktuella frågor inom bild- och miljöområdena. Frågorna bör behandlas

i anslutning till övriga moment, varvid övergripande jämförelser och historiska samband kan vara värdefulla.

Eleverna bör genom undervisningen få möjligheter att orientera sig om föreningar, institutioner och myndigheter som handhar bild- och miljöfrågor samt om deras syften och arbetsätt. Särskilt intresse kan ägnas åt att belysa hur olika typer av museer och gallerier bedriver sin verksamhet. Hur skilda gruppers kulturkonsumtion varierar beroende på ålder, bostadsort m fl faktorer kan uppmärksammas.

Vidare bör undervisningen ta upp till behandling de bild- och miljöanknutna inslagen i böcker, tidskrifter, dagspress, radio och TV. Genom en sådan orientering bör eleven förvärva ökade förutsättningar att dels tillgodöra sig recensioner och artiklar rörande bildkonst, arkitektur, formgivning, foto, film, scenografi m m, dels göra personliga värderingar.

Kulturpolitik på det statliga och kommunala planet och möjligheterna att på olika sätt påverka den bör uppmärksammas. Även sådana företeelser inom konst- och kulturliv som modeströmningar beroende på ekonomisk spekulation eller andra faktorer och spontana manifestationer av skilda slag kan diskuteras.

Planering

Vid all planering bör anges en studiegång som ger möjlighet till successiv utveckling i enlighet med skolans och ämnets mål.

Elevernas medverkan vid planeringen och uppläggningsarbetet är en viktig förutsättning för ett gott resultat av undervisningen. Ämnets mål och moment bör därför diskuteras gemensamt och med utgångspunkt i lokala förutsättningar. Det stoff som i en sådan diskussion bedöms som relativt ingående behandlat i grundskolan bör få mindre utrymme i planeringen.

Såväl allmäntillgänglig som mera individuellt specialiserad verksamhet bör förekomma. I tilläggsanvisningar ges rekommendationer om olika möjligheter till linjeanpassade uppgifter som kan ingå i gemensam eller individuellt specialiserad verksamhet. Hur stor del av undervisningen som skall ägnas åt respektive delar avgör elever och lärare i samråd.

Obligatoriska uppgifter av varierande omfattning kan föreslås klassen som helhet men bör i stor utsträckning anpassas individuellt efter elevernas förkunskaper, mognad och intresseinriktning. Planeringen bör även ta hänsyn till behovet av gemensamma diskussioner om och genomgångar av undervisningsavdelningens arbetsresultat. Ämnesövergripande samverkan bör utgöra ett naturligt inslag i teckningsämnet planering.

Ämnets mål och många moment kräver att arbetet planeras så att flera delar kan täckas samtidigt. Undervisningen bör dock planeras så att variationer i innehåll, material och tekniker blir möjliga.

Påbyggnad av uppgifterna bör diskuteras med snabbt arbetande elever så att de övriga får tillräcklig tid för de gemensamma avsnitten.

Planeringen bör diskuteras under terminens gång, så att eleverna har möjlighet att idémässigt förbereda kommande uppgifter och tillsammans med läraren bereda utrymme för inslag föranledda av aktuella händelser.

Eleverna bör ha tillgång till ett eget exemplar av planeringen, så att de kan hålla planeringsdiskussionen levande terminen igenom. På så vis kan förslag till ändringar och tillägg även under pågående verksamhet tillföras planeringen.

Samverkan

Alla skolämnen utnyttjar eller arbetar med bilder i undervisningen. Därför har samverkan med andra ämnen stor betydelse.

Den förmåga att framställa, tolka och använda bilder som eleverna tillägnar sig i teckningsundervisningen är en resurs för övrigt skolarbete både i inlärningsituationer och vid redovisningar av skilda slag, t ex uppsatser, redogörelser, föredrag, reportage, dramatiseringar och utställningar. Många redovisningsformer förutsätter att bilder utnyttjas, varvid de kunskaper och färdigheter i visualisering, layout och utställningsteknik som eleverna inhämtat i teckningsämnet kommer till användning.

Momentet estetisk orientering omfattande bild- och miljöfrågor kan komplettera undervisningen i flera andra ämnen. Omvänt kan övriga ämnen ge behövligt faktaunderlag i bild- och miljöundervisningen.

Samarbete med andra ämnen är angeläget, men teckningsämnet målsätt får därvid inte försummas. Från planeringssynpunkt är det nödvändigt att läraren i teckning tar del av kursuppläggningsplanerna i andra ämnen.

I tilläggsanvisningarna för olika linjer tas flera samverkansmöjligheter upp.

Koncentrationsdagar kan utnyttjas för värdefull samverkan över ämnesgränserna.

Timmar till förfogande kan ha inslag av ämnesövergripande karaktär som utställnings- eller museibesök. Kontakter av detta och andra slag med institutioner och aktiviteter utanför skolan är värdefulla.

Verksamhetsformer

Allmänna metodiska kommentarer

Arbetets genomförande bör präglas av ett nära samband mellan praktiska och teoretiska inslag samt en strävan att frigöra och utveckla skapande förmåga. Detta kräver att undervisningen baseras på experimentellt arbete och en för olika uttrycksätt öppen inställning.

Många bild- och miljöprojekt är av sådan karaktär att grupparbetsformen är naturlig.

I motivationsskapande syfte är det angeläget att elevernas egna möjligheter att belysa ett problem eller intresseområde tas till vara. Anknäpning till aktuella företeelser i konst- och kulturliv bör eftersträvas och elever-

nas intresse att diskutera sådana frågor uppmuntras. Tillfällen till besök på utställningar och museer samt andra möjligheter till studiebesök bör utnyttjas som information och stimulans.

Att planera ett bildarbete och att finna adekvata bilduttryck för idéer och värderingar fordrar såväl en intellektuell insats som manuella färdigheter. I samband härmed ökar behovet av bild- och miljöanknutna facktermer. Att behärska sådana har förutom en praktisk betydelse även ett allmänbildande värde.

Eleven skall med utgångspunkt i ett brett urval av åsikter och idéer skapa och arbeta med bilder. Arbetet kan genomföras individuellt eller i grupp och utgångspunkterna kan hämtas från politik, vetenskap, ekonomi osv.

Så ofta tillfälle ges bör elevernas arbeten gemensamt analyseras och samtal föras om olika tillvägagångssätt och lösningar. Utvärderingarna bör även sätta undervisningen i relation till skolans och ämnets mål, dvs elevens personlighetsutveckling i vid bemärkelse. Någon form av redovisning och slutlig utvärdering är en logisk avslutning på ett arbetsområde. Redovisningens karaktär och omfattning kan växla från korta genomgångar och samtal i lektionssalen till mer omfattande arrangemang som t ex utställningar. Vilken form redovisningen än får, bör den präglas av en strävan att engagera och aktivera.

Om ett redovisningsmaterial bedöms som intressant för andra målgrupper än skolans elever och personal, bör möjligheten till kommunikation med samhället utanför skolan utnyttjas. Det kan vara värdefullt att representeranter för t ex kommunala myndigheter bereds tillfälle att ta del av ett arbetsresultat.

Lärarrollen varierar med undervisningsprocessen. Inledningen av en arbetsuppgift kan kräva att uppmärksamheten främst riktas mot information och motivation. Elevens egna uppslag och idéer bör därvid tas till vara. Lärarens bidrag till genomförandet av en uppgift kan vara att belysa uppgiftens innehåll ur olika synvinklar samt att informera om sådana uttryckssätt, material och tekniker som bäst kan tjäna uppgiftens syfte. Utvärderingen kan medföra insatser från lärarens sida dels som diskussionsledare, dels som bedömare mot bakgrund av skolans och ämnets mål.

Bedömning

Den bedömning som tillsammans med eleverna fortlöpande görs av deras påbörjade eller avslutade arbeten bör ske med varsamhet och inriktas på att stimulera eleverna att själva föreslå ändringar och tillägg. Därvid bör anläggas bl a funktionella, tekniska och estetiska synpunkter.

För att kunna följa elevens individuella utveckling bör arbetsresultaten bedömas var för sig när en uppgift eller ett arbetsområde avslutats och redovisats. Därtill måste en översiktlig bedömning av elevernas arbeten och insatser göras vid terminens slut. Elevernas arbeten bör därför förvaras inom teckningsinstitutionen under hela läsåret.

Vid grupparbeten bör läraren observera elevernas initiativförmåga samt förmåga att delta i planläggning, genomförande och redovisning av gruppens arbete.

Vid bedömning kan svårigheter uppstå att rättvist väga olika typer av prestationer mot varandra, exempelvis en fri, personligt präglad framställning mot en mera opersonligt saklig eller en god förmåga att tolka och analysera bilder mot en intuitiv förståelse för bild och för bildens funktioner. Det är viktigt att i sådana fall inte en typ av förmåga underskattas i jämförelse med en annan.

Grunderna för betygssättning skall diskuteras inom undervisningsgruppen. Vid betygsgrundande bedömning bör hänsyn tas till flera faktorer, t ex intresse, arbetsinsats och utförande. Det är även av stor vikt att bedömningen tar hänsyn till verksamheten inom ämnets alla moment.

För elever med vissa handikapp måste tyngdpunkten vid bedömningen ligga mer på teori, upplevelse och intresse än på utförande.

Lokaler och läromedel

Undervisningen förutsätter lokaler och utrustning för två- och tredimensionellt laborativt arbete och bildstudium i olika former. Möjligheter bör finnas att bedriva arbeten med hög bullernivå i särskild lokal. Fria väggytor och lösa skärmar för större arbeten och utställningar är önskvärda. Skärmarna bör vara hopfällbara eller på annat sätt lätta att hantera. Arbetsbord avsedda för enskilda elever samt bord för skrymmande och nersmuttande arbeten bör ha oömma ytor. Verkstadsutrymmen och mörkrum bör ha tålig golvbeläggning.

Utrymme för och möjligheter till arbete med foto och film, t ex redigering och klippning, bör finnas. Nära anknytning till fotolaboratorium är nödvändig.

Lokalerna skall tillåta förvaring under låsåret av påbörjade och färdiga arbeten. Särskilt tredimensionella sådana, t ex miljömodeller, bör kunna förvaras utan att hindra övrig verksamhet. Avställningsytor för pågående arbeten bör finnas. Lätt transportabla förvaringsenheter för förbrukningsmaterial, t ex lera, underlättar verksamheten. För övrigt bör eftersträvas att förvaring av redskap och material ordnas i så nära anslutning till respektive arbetsplats som möjligt.

Största möjliga sambruk av skolans totala lokalresurser — undervisningslokaler och biutrymmen — är önskvärt, men det är väsentligt att lokaler och utrustning inte låser verksamheten.

Brännugn bör placeras i särskilt utrymme med god ventilation och i nära anslutning till institutionerna.

Riskerna med giftiga glasyrer bör uppmärksammas. Låsbara skåp skall finnas för bl a dyrbar apparatur och eldfarliga vätskor. Möjligheter att ordna god ventilation vid arbete med t ex lösningsmedel skall finnas.

Film- och stillbildsprojektorer, arbetsprojektor, radio och bandspelare är nödvändig utrustning liksom möjligheter till TV-visning inom institutionen. Projektionsdukar (för parallellvisning) och goda mörkläggningsmöjligheter är nödvändiga. I gymnasieskolan bör eleverna vänja sig vid att utnyttja bildvisningsapparaturen, som därför måste hållas lätt tillgänglig för dem.

Institutionens bestånd av diabilder bör vara allsidigt och belysa både historiska och aktuella företeelser inom områdena bild, formgivning och miljögestaltning. Undervisningen förutsätter också tillgång till ett rikhaltigt bildmaterial i form av trycksaker, affischer, fotografier och reproduktioner. Bildförrådet bör hållas aktuellt.

Instruktionsböcker, litteratur och tidskrifter med bild-, miljö- och konstanknytning samt läroböcker i skolans andra ämnen bör finnas lätt åtkomliga. Även anvisningar rörande undervisning av elever med olika slag av handikapp bör finnas på institutionen.

Tilläggsanvisningar

Treåriga H, N och S linjerna samt tvååriga So och Ek linjerna

Ämnets mål och moment avser en bred och mångsidig bild- och miljöundervisning. I anslutning till ett allmängiltigt innehåll bör undervisningen i gymnasieskolan därför omfatta inte bara inslag av fritt vald individuell fördjupning utan även linjeanpassade inslag. Jämfört med grundskolan bör undervisningen i gymnasieskolan präglas av ett mera avancerat innehåll samtidigt som kraven på utförande skärps.

På de treåriga H, N och S linjerna samt de tvååriga So och Ek linjerna motiverar inriktning och ämnessammansättning ett till övervägande del allmängiltigt ämnesinnehåll. I vissa avseenden bör dock respektive linjes särart tas till vara. I linjeanpassade avsnitt kan sålunda elevernas faktakunskaper på olika områden vara en tillgång för arbete som bl a avser visualiseringar och olika sakframställningar.

Det är viktigt att den linjeanpassade verksamheten planläggs av elever och lärare i samverkan. Även enskilda elevers individuella önskemål bör därvid beaktas. Denna verksamhet bör dock inte få sådana proportioner att ämnets allsidighet äventyras.

Samhällskunskap, svenska och psykologi, som läses på dessa linjer, kan bidra med faktaunderlag av stor betydelse. Dramatikämnet erbjuder också möjligheter till samverkan. Scenografiska skisser kan därvid omsättas i praktiken.

Speciella tilläggsanvisningar

Treåriga H, N och S linjerna

De treåriga linjerna leder i många fall via fortsatta studier till en yrkesverksamhet som fordrar omfattande läsning och utnyttjande av material där informativa och pedagogiska bilder ingår. Därför kan de linjeanpassade avsnitten ges en speciell inriktning mot bilder av detta slag. Utgångspunkter för sådan undervisning kan sökas i linjernas karaktärsämnen samt i läroböcker och tidskrifter.

Eleverna bör göra två obligatoriska hemuppgifter per termin. Dessa kan avse såväl ämnets allmängiltiga som linjeanpassade delar. Hemuppgifterna kan tjäna som inledning, fördjupning eller uppföljning av ett arbetsområde. De bör utvärderas gemensamt.

Kunskaper och erfarenheter från ämnet konst- och musikhistoria kan utnyttjas i teckningsundervisningen som underlag för olika arbetsuppgifter. Momentet bildanalys kan till stora delar behandlas i samverkan med konst- och musikhistoria liksom olika bildkommunikativa frågor och skilda mediaformer. Även vissa delar av miljöundervisningen kan integreras i konst- och musikhistoria. Omvänt skall även inslag under konst- och musikhistorielektionerna kunna förberedas i teckningsundervisningen.

Samverkan med konst- och musikhistoria accentueras ytterligare genom läroplanens Allmänna bestämmelser till timplanerna, punkt 10: Betyg. Enligt denna skall elevernas kunskaper och färdigheter i konst- och musikhistoria vägas in i teckningsbetyget.

N linjen

N-linjen har en inriktning mot tekniskt-naturvetenskapliga yrken. Ett allmänt syftande och personlighetsutvecklande bildarbete bör därför kompletteras med inslag som avser förmågan att utföra enkla och tydliga skisser.

Projektionsritning är en form av bildframställning som kan vara speciellt värdefull för eleverna på denna linje. Den valfria verksamheten kan utnyttjas för detta ändamål, liksom hemuppgifter — om elever och lärare så anser.

Miljökunskap kan på denna linje ägnas ett relativt stort intresse, då många elever i sin framtida yrkesutövning kommer i kontakt med miljöfrågor.

H och S linjerna

Mot bakgrund av att dessa linjer har gemensamt kursinnehåll under första året och att de har en allmänbildande inriktning ter sig en likartad och allmänt hållen behandling av ämnets huvudmoment naturlig i åk 1.

I åk 2 differentieras undervisningen och vissa karaktärsämnen framträder. Det kan därför under andra året vara lämpligt att i teckningsundervisningen söka uppslag i respektive linjes kurslitteratur och i facktidsskrifter med anknytning till de skilda karaktärsämnena. Denna möjlighet kan med fördel tillvaratas inom ramen för den individuellt fördjupade verksamheten.

Karaktärsämnena på H-linjens hel- och halvklassiska varianter bör kunna ge impulser till både bild- och miljöuppgifter.

Tvååriga So linjen

Den tvååriga So-linjens sociala och samhällsvetenskapliga inriktning ger utgångspunkter för arbeten som rör bildens funktioner i skilda sammanhang.

Med samhällskunskap och socialkunskap kan värdefull samverkan bedrivas främst i frågor rörande massmedier och deras möjligheter till opinionsbildning. Naturkunskapen erbjuder samverkansmöjligheter med olika miljömoment. Vidare kan frågor rörande hem-, arbets-, fritids- och vårdmiljöer tas upp. Samverkan kan här ske

med tillvalsämnet slöjd.

En viss konst- och kulturorientering skall bedrivas i anslutning till momentet estetisk orientering. Från aktuella frågor kan utblickar av olika räckvidd göras. Konst- och kulturorienterande inslag, som många gånger osökt kommer in i samband med information inför arbetsuppgifter av skilda slag, kan omfatta de stora historiska dragen med betoning på vissa betydelsefulla epokers särprägel i fråga om såväl två- och tredimensionell bild som arkitektur. Presentation av och diskussioner kring vissa bildteman i längre eller kortare tidsperspektiv kan också ingå i denna orientering. Dock bör inte ett alltför historiebetonat och faktatyngt studium tillåtas skymma en personlig upplevelse av bild- och miljömaterialet. Känslighet och öppenhet för olika tolkningar av form och innehåll bör uppmärksammas och uppmuntras.

Tvååriga Ek linjen

Linjen ger ekonomisk grundutbildning för olika funktioner inom handel och näringsliv samt kommunala och statliga förvaltningar. Detta kan innebära yrkesroller som informationsförmedlare i olika situationer, t ex vid föredragningar, demonstrationer, instruktionsgivning och rapportskrivning. Det är därför naturligt att ägna ett stort intresse åt informativa bilder och den egna förmågan att skissera och texta.

Ett av linjens karaktärsämnen är företagsekonomi, vilket kan föranleda att speciell uppmärksamhet ägnas reklam i skilda medier liksom framställning och tolkning av diagram, schematiska bilder och visualiseringar med ekonomisk anknytning.

Linjen har teckning som valmöjlighet endast under andra året. Det är därför lämpligt att planera undervisningen med både allmänna inslag och med linjeanpassat stoff.

För att eleverna skall få tillfälle att utveckla sin förmåga inom så många moment som möjligt, bör två hemuppgifter ges per termin. Dessa kan till viss del vara linjeanpassade, om elever och lärare finner detta lämpligt.

Konst- och kulturorienterande inslag bör huvudsakligen förekomma i anslutning till de praktiska uppgifterna.

Tilläggsanvisningar för yrkesinriktade linjer

Teckningsämnets mål och moment avser en bred och mångsidig bild- och miljöundervisning. I anslutning till ett allmängiltigt innehåll bör undervisningen i gymnasieskolan därför omfatta inte bara inslag av fritt vald individuell fördjupning utan även linjeanpassade inslag.

Bildens betydelse varierar i ämnena på de yrkesinriktade linjerna, beroende på linjernas särart och undervisningens beskaffenhet i karaktärsämnena. Bildundervisningens möjligheter att anknyta till andra ämnen kan därför te sig olika på respektive linjer. Bildens kommunikativa funktioner erbjuder dock många tillfällen att koppla bild- och miljömoment till de olika karaktärsämnena. Mot bakgrund av bildens användning inom olika

yrkesområden kan det vara naturligt att underlaget för vissa arbetsuppgifter i ämnet teckning hämtas från övrig undervisning. Samverkan bör då ske med läraren i respektive yrkesämne. Läraren i teckning bör även orientera sig om innehållet i respektive linjers ämnen.

När en undervisningsavdelning består av elever från olika linjer, bör var och en i de linjeanpassade inslagen av teckningsundervisningen kunna utgå från behov i de egna yrkesinriktade studierna. En samordning av undervisningen kan ändå ske genom att arbetsområden — i t ex miljökunskap — bildar gemensamma ramar. Verksamheten kan då ha gemensamma mål men ändå vara linjeanpassad i detaljerna.

Det är vanligt att en del av yrkesundervisningen bedrivs på stationer med elevinstruerande text-, ljud- och bildmaterial. Färdighet att avläsa informativa bilder är då av stor betydelse. De yrkesinriktade linjerna leder till verksamheter som ofta kräver kunskaper och färdigheter att handskas med och uttrycka sig i bilder. I många yrken krävs särskild förmåga att uppfatta tredimensionella sammanhang i en tvådimensionell bild. På många arbetsplatser behöver man också kunna göra sig förstådd med en enkel skiss i projektion eller perspektiv. Skissering och perspektivteckning kan därför ges relativt stort utrymme i undervisningen. Övningarna kan gälla objekt med särskild yrkesanknytning.

Färdighet att texta och att visualisera med ord och bild i kombination är en tillgång i många yrken. Textnings- och layoutövningar bör därför ingå i undervisningen. Så kan t ex arbetsbeskrivningar, varningar för olycksfallsrisker eller instruktioner för handhavande av maskiner utföras som visualiseringar.

Förutom samverkan med karaktärsämnena kan samverkan ske med ämnet svenska i syfte att öva förmågan att använda bilder i anslutning till muntlig framställning. Det kan gälla skisser på skrivtavla eller blädderblock, smådia, stordia etc.

Studiebesök förekommer på alla linjer. Teckningsundervisningens allmängiltiga del bör klargöra bildens dokumentära möjligheter och öva uttrycksformer som kan användas i sådana sammanhang, t ex skisser, foto och film.

Årskurs 1

Undervisningen i yrkesbetonade ämnen är i flera linjer gemensam under första årskursen för att först i årskurs 2 delas i olika yrkesgrenar. Detta bör beaktas vid avvägningen mellan den allmänt inriktade behandlingen av ämnets huvudmoment och den linjeanpassade verksamheten, så att den förra dominerar undervisningen i åk 1.

Första årskursens linjeanpassade verksamhet kan innefatta undersökning av det egna yrkesområdets behov av visuell kommunikation samt bildens och bildmedias användningsmöjligheter. Det linjeanpassade stoffet kan hämtas från respektive linjes kurslitteratur och facktidsskrifter.

Årskurs 2

Då yrkesundervisningen på många linjer tydligare specialiseras i årskurs 2, kan en motsvarande inriktning vara

motiverad även i teckningsundervisningen. Detta innebär fördjupning och utveckling av den yrkesinriktade verksamheten i årskurs 1. Visualisering av arbetsmoment och frågor om arbetsmiljö liksom beskrivningar av verktyg, maskiner, apparater och deras funktion, handhavande och skötsel kan ägnas ökad uppmärksamhet. Härigenom fördjupas färdigheter att framställa, tolka och använda informativa bilder samtidigt som vissa kunskaper och insikter i yrkesämnet kan befästas.

Exempel på gemensamt innehåll för vissa linjer

Ba, Fo, Tr, Pr, Et, Ve, Jo och Sb

Genomskärningsbilder, röntgenbilder, sprängskisser och diagram förekommer ofta i undervisningen på dessa linjer. Tolkning och framställning av sådana bilder kan därför övas. I samband med bildtolkning bör elevernas förmåga att i en tvådimensionell bild avläsa rymd och avstånd uppmärksammas. Vid framställning av dessa bildtyper måste kraven på precision och detaljrikedom hållas inom rimliga gränser.

Förmågan att göra snabbskisser i såväl perspektiv som projektion bör övas.

Be, Ko, Kh, Ko Tx, Vd

Samverkan med dessa linjers fackteckning, formgivning, bild- och formarbete och miljökunskap är angelägen.

Klädmodet och dess betydelse för människa och miljö kan vara ett lämpligt arbetsområde. Härvid kan uppmärksammas klädernas betydelse för exempelvis olika mans- och kvinnoroller. Tillverkning av dockor i två- eller tredimensionellt material kan ingå i detta sammanhang.

Stiliseringsövningar avseende mönsterelement och kompositionsövningar innefattande principer för dekorativa mönster kan utföras. Trycktekniker kan därvid behandlas. Färglära kan vara ett moment för samverkan med exempelvis Ko Tx.

Ko Kh, Ko Tx, Vd

Massmediabilder avsedda för barn och ungdom i tidningar, böcker, film och TV och deras möjligheter att påverka dessa grupper bör uppmärksammas.

I samverkan med ämnena barnkunskap samt barn- och ungdomskunskap bör eleverna på dessa linjer få tillfälle att orientera sig om — och själva pröva — material och tekniker lämpade för barns skapande aktivitet. Eleverna bör också stimuleras att i bild uttrycka sina egna upplevelser för att därigenom lättare förstå barnens möjligheter att uttrycka sig i bild. I samband härmed och i samverkan med psykologi studeras förslagsvis olika utvecklingsfaser i barns bildframställning.

Handdockor och dekor för dockteater samt enkla för-

sök att framställa animerad film kan också anknyta till barn- och ungdomskunskap.

I momentet miljökunskap och i samverkan med barnkunskap respektive barn- och ungdomskunskap kan speciell uppmärksamhet ägnas åt barns och ungdoms lek- och fritidsmiljö såväl inom- som utomhus. Jämförelser mellan tätort och landsbygd, liksom även länder emellan, kan därvid göras. Foto- och filmdokumentation av barns och ungdoms aktiviteter och beteenden i olika miljöer kan utföras.

Ko Kh, Ko St, Dk och Li

Samverkan med yrkesmomenten konsumentkunskap, konsument- och varukunskap och livsmedelskunskap ter sig meningsfull. Förpackningars formgivning och färgsättning kan analyseras, varvid färgpsykologiska verkningar bör uppmärksammas. Egna förslag till formgivning och färgsättning av förpackningar kan utföras. Layoutförslag till enklare skyltar och plakat kan göras och eleverna tränas att texta kortare ord samt siffror.

Miljökunskapen kan omfatta analys av och egna förslag till exempelvis bostadsområden och servicecentrum med olika butiksformer, varvid form och funktion ägnas särskild uppmärksamhet med utgångspunkt i behov aktualiserade i övrig undervisning.

Exempel på speciellt innehåll för enstaka linjer eller grenar

Ba

Planering av bostadsområden och byggarbetsplatser ingår i momentet etableringsarbeten. I anslutning härtill kan planskisser och modellarbeten tas upp i teckningens miljökunskapsavsnitt. Speciellt kan då funktionella och upplevelsemässiga aspekter uppmärksammas. Fotograferade eller tecknade reportage från befintlig miljö kan ansluta till elevernas egna förslag.

Ba (gren för målare)

I samverkan med yrkesmomentet färglära kan speciell uppmärksamhet ägnas åt färgsättning.

Faktorer som är av betydelse för rumsuppfattningen kan behandlas mer ingående än i övriga grenar av linjen.

Ba (gren för värme- och sanitetsmontörer)

Förmågan att utläsa tredimensionella sammanhang ur tvådimensionella skisser och ritningar kan fördjupas.

Be

Uppgifter som avser att återge människor i rörelse eller vila kan anknyta till fackteckningens figurstudier, varvid både två- och tredimensionell framställning av människogestalten kan övas.

Fo

Dokumentation i form av teckning eller fotografering av äldre och nyare fordon kan fördjupa kunskapen om olika fordonstyper och deras utveckling.

Studierna i yrkesmomenten kan också inspirera till egna formgivningsexperiment på fordonsområdet. Utförandet kan vara både två- och tredimensionellt.

Bilen som del i vår miljö och som reklamobjekt kan bearbetas i linjeanpassade arbetsområden.

Ko

Miljökunskapen i ämnet teckning kan fördjupa kunskaper och färdigheter från ämnet bostads- och miljökunskap och omfatta bostadsområdets planering med bl a förslag till lösning av service- och kommunikationsfrågor. Det är en fördel om förslagen anknyter till elevernas egna erfarenheter och upplevelser. Studiebesök hos t ex byggnadsnämnd eller arkitektkontor kan bidra till ökad verklighetsanknytning.

Li (gren för serveringsteknik)

I samverkan med momentet serveringsteknik kan olika restaurangmiljöer studeras. Villkor och relationer rörande gäster, serveringspersonal och andra grupper på arbetsplatsen kan dokumenteras i form av t ex fotoserie eller film.

Li (gren för bageri och konditori)

I samverkan med momentet fackteckning och garnering kan stiliserings- och kompositionsövningar innefattande dekorativa mönster förekomma, liksom textningsövningar. Tredimensionellt arbete kan också få ett relativt stort utrymme i syfte att träna formkänslan.

Tr

Lämpliga linjeanknutna arbetsuppgifter utgör formgivningsexperiment med inriktning mot modellsnickeri, båtar, möbler och inredningar, stilhistoriska studier med utgångspunkter i utbildningsgrenarnas särart samt dokumentation av miljöer och sociala förhållanden på arbetsplatser.

Teckning, estetisk specialisering

MÅL

Eleven skall genom undervisningen i teckning, estetisk specialisering

fördjupa sina kunskaper och färdigheter i teckningsämnets olika moment samt

öka sin förmåga till individuellt skapande och personlig upplevelse inom valfri verksamhet.

HUVUDMOMENT

Bild och miljö

Valfri verksamhet

Estetisk orientering

DELMOMENT

Framställning av bilder i olika tekniker och med varierande funktioner

Miljö- och formgivningsförslag

Tolkning av bilder med olika avsikter och värderingar

Analys av skilda miljöer och formgivna föremål

Användning av bild- och textmaterial vid visualisering i skilda sammanhang

Arbetsområden baserade på innehåll eller tekniker och material valda efter elevens personliga förutsättningar och behov samt lokala förhållanden

Aktuella företeelser inom konst- och kulturliv med jämförande översikter och historiska utblickar.

Anvisningar och kommentarer

Lärostoffet

Allmänna synpunkter på ämnesstoffet

Inom teckning, estetik specialisering inriktas verksamheten på frågor rörande bild och miljö. Estetik specialisering innebär fördjupning och utvidgning av teckningsämnets moment. Teckning, estetik specialisering är dock ett fristående ämne med egen bedömning. Arbetet i estetisk specialisering bör därför skiljas från verksamheten i ämnet teckning.

Ämnet har sin tyngd i momentet valfri verksamhet och syftar till en personlig utveckling för varje enskild elev.

Eleverna skall genom undervisningen få tillfälle att i största möjliga utsträckning tillvarata sina personliga anlag och möjligheter. De skall fördjupa och utveckla sin förmåga på bild- och miljöområdena. Insikt om den egna uttrycksförmågan är en viktig del i elevens personlighetsutveckling och kan utgöra en grund för eventuell yrkesutbildning. Anknytning till verkliga förhållanden i och utanför skolan bör i görligaste mån eftersträvas i arbetet.

Eleverna skall genom undervisningen i huvudmomentet bild och miljö fördjupa sina kunskaper och färdigheter i att framställa, tolka och använda bilder med olika funktioner. Undervisningen bör till övervägande del inriktas på elevernas individuella utveckling och bör omfatta sådana kompletterande övningar med två- och tredimensionella uttrycksmedel som kan vara till stöd för den valfria verksamheten.

De valfria verksamhetsgrenar som föreslås i det följande skall betraktas endast som förslag. Elevens önskemål och lärarens och elevens personliga förutsättningar samt de lokala förhållandena måste vara vägledande för undervisningens planering och genomförande.

Momentet estetisk orientering bör anknytas till den praktiska verksamheten.

Huvud- och delmoment är inte årskursindelade. Härmed ges större frihet för elever och lärare att tillsammans avgöra hur undervisningen skall utformas.

Kommentarer till speciella kursmoment

Bild och miljö

Eleverna skall genom detta huvudmoment ha möjlighet att fördjupa och vidga sin förmåga att kommunicera

med bild både individuellt och i grupp. Förmågan att uppleva och förstå bilder med skilda funktioner och att genom sådana förmedla känslor och åsikter skall utvecklas.

Miljöundervisningen hänger nära samman med bildkommunikation och kan ge en meningsfull inriktning åt bildarbetet. Ett miljöprojekt kan innefatta framställning, tolkning och användning av bilder med många varierande funktioner.

Eleverna skall genom att framställa olika sorts bilder tillägna sig en både bred och djup kunskap om skilda uttrycksmedel och deras förhållande till bildens funktioner samt insikt om den egna förmågan att utnyttja tekniker och material i bestämda syften. Det bör understrykas att tekniken ej bör vara ett självändamål utan i regel skall ställas i relation till bildens syfte och innehåll.

Eleven bör göra sig väl förtrogen med olika arbetssätt och material som senare kan användas i samband med valfri verksamhet. Arbetet kan bedrivas dels som experiment och dels som tillämpningar med bestämda syften. Tekniska och kommunikativa problem gällande budskap, tydlighet, komposition, påverkan, effekter osv bör diskuteras i grupp eller mellanhanden och läraren så ofta anledning ges. Olika sätt att framställa tvådimensionella bilder övas: teckning, målning, collage, grafik, foto och film.

Tredimensionella bilder kan innefatta reliefer och fri-skulpturer samt föremål och modeller i anslutning till miljögestaltning eller formgivning.

I momentet bild och miljö bör det förekomma resonemang om och laborationer med bilder av skilda funktioner, från anvisningsbildens mestadels symboliska men klara meddelande till konstbildens ofta sammansatta och poetiska uttryck.

Miljö- och formgivningsförslag bör inom detta moment främst ha skisskaraktär. Mera genomarbetade projekt kan förläggas till den valfria verksamheten. En viss tonvikt bör läggas på frågor rörande miljögestaltningens visuella effekter och bildens olika funktioner i vår miljö.

Analys av bilder, miljöer och formgivna föremål med olika avsikter och värderingar bör ske i anknytning till den praktiska verksamheten som ett naturligt led i bild- och miljöundervisningen.

Framställning och tolkning av bilder syftar i de flesta fall till något slags användning av det framtagna eller behandlade materialet. Förmågan att visualisera, att göra ett bild- och textmaterial lätt att uppfatta och förstå, bör tränas. Sådana färdigheter kan utnyttjas i t ex utställningssammanhang. I skolan förekommer utställningen både som medium för information från skilda institutioner och intressegrupper utanför skolan och som en vanlig redovisningsform, vilket motiverar att särskild uppmärksamhet ägnas detta medium.

Eleverna i teckning, estetik specialisering bör ha möjlighet att utnyttja de tillfällen till besök på utställningar av olika slag som erbjuds. Därvid bör såväl innehåll som presentationsform observeras. I anslutning till besök på konstutställningar och resonemang kring dem bör frågor om bl a bilders inbördes påverkan uppmärksammas.

Valfri verksamhet

I det följande ges utgångspunkter för en specialiserad verksamhet, vars innehåll och inriktning måste bestämmas av eleven eller arbetsgruppen i samråd med läraren. Därför har ämnesstoffet formulerats allmänt och gjorts tämligen omfattande. Det arbetsområde inom en verksamhetsgren som eleven eller gruppen valt bör hållas samman antingen av t ex ett genomgående bildtema eller en teknik.

I ämnet teckning måste av flera skäl enklare tekniker utnyttjas, medan mera komplicerade oftast kan beröras endast teoretiskt. Teckning, estetik specialisering ger möjligheter att arbeta med mera tidsödande och krävande uttrycksformer.

Teckning och målning

Verksamheten kan baseras på individuella experiment med ett rikt urval av skilda material, redskap och underlag samt en strävan efter ett personligt uttrycks sätt. Dessa laborationer syftar till mer omfattande arbeten eller projekt, som kan ha sina utgångspunkter antingen i innehåll eller utförande. Arbetet kan stödjas genom studier av bildkonst från olika epoker och kulturer. Härvid beaktas hur bl a teknik, material och abstraktionsgrad verkar för bildens innehåll och syften.

Grafik

Verksamheten kan utgå från en översiktlig genomgång av högtryck som linoleum- och träsnitt samt trägravyr, djuptryck som etsning, akvatint, mezzotint och tornålsgravyr samt plantryck som monotypi och litografi samt dessutom schablon-tekniken serigrafi.

Den praktiska tillämpningen kan bestå av en serie bilder utförda i en eller flera tekniker eller grafisk produktion insatt i ett större sammanhang i form av t ex illustrationer eller affischer i en bestämd avsikt.

I samband med vissa konstgrafiska metoder kan kraven på utrustning, utrymme och säkerhet fordra särskild uppmärksamhet.

Skulptur

Det praktiska, laborativa skulpturarbetet kan omfatta tredimensionella bilder där uttrycket är baserat på t ex förhållandet luftrum och massa, spänningsförhållanden mellan volymer, tyngd och balans, öppenhet och slutenhet, statisk och dynamisk effekt samt olika ytstrukturer.

Exempel på tekniker som bör vara möjliga att tillämpa inom en teckningsinstitution är modellering av reliefer och rundskulpturer genom additiv metod i plastiska eller byggbara material eller subtraktiv metod genom skärning i gips, cellplast, lättbetong eller trä. Gjutning i gips, plast, m fl material bör kunna förekomma.

Verksamheten kan berikas genom studier av skulpturer från skilda epoker och kulturer i fasta samlingar, konstgallerier, böcker och tidskrifter. Också skulptur i offentlig miljö liksom skulpturala utsmyckningar och arkitekturdetaljer på byggnader kan studeras.

Keramik

Det praktiska arbetet kan omfatta t ex modellering, drejning och mångfaldigande av föremål genom tryckning eller gjutning, engobering, glasering samt bränning. Elementerna bör uppmärksammas på riskerna med giftiga glasyrer. Dekor kan utföras genom exempelvis stämpling eller ristning och målning med under- eller överglasyr. Vidare kan arbetsritningar till keramiska föremål liksom formstudier av exempelvis naturföremål och mönsterkompositioner utföras. Genomgående bör formens anpassning till funktion och tillverkningsätt samordnas med estetiska aspekter.

Verksamheten kan kompletteras med fördjupade studier och analys av keramisk formgivning i fasta samlingar, affärer, gallerier och facktidsskrifter. Härvid uppmärksammas föremålets funktion, proportioner, formens organiska eller geometriska karaktär, textur och beröringsupplevelser samt tyngd och balans. Studierna bör även omfatta keramik från andra kulturer och tider. Om möjligt bör studiebesök göras hos någon keramiker.

Industriell formgivning

Egna förslag till formgivning kan utföras som tvådimensionella bilder eller arbetsritningar men kan också utföras tredimensionellt i enkla material som kartong, pappermaché, plastelina, lera eller plast. Formgivningsförslagen kan gälla objekt från enkla bruksföremål och redskap till mer komplicerade som t ex bilar. Vid formgivningsövningarna skall vikt läggas vid såväl funktion som form och uttryck.

Verksamheten bör även omfatta studier av föremål i fasta samlingar, utställningar, affärer och facktidsskrifter men också av objekt i marknaden. De skilda förutsättningarna för formgivning av konsthantverk och industriprodukter bör därvid särskilt uppmärksammas. Formgivningens betydelse för marknadsföring och som säljargument inom olika branscher kan studeras.

Dockteater

Utgångspunkter för arbetet kan vara studier av olika former av dockteater och diskussioner kring de möjligheter som ligger i olika varianter av denna uttrycksform. Besök på dockteater och studier av filmade föreställningar kan ge ytterligare stimulans.

Det praktiska arbetet kan avse produktion av figurer och dekor för skuggspelsteater, handdocksteater, marionetteater och varianter eller kombinationer av dessa. Innehåll och dramatisering kan skapas i samverkan med andra ämnen. Föreställningar kan ges för andra grupper i och utanför skolan.

Foto

Verksamheten kan inledningsvis inriktas på både tekniska och bildmässiga laborationer inom sådana områden som kamerans funktion, belysning, mörkrumsteknik med bl a förstoring och beskärning samt fotografi och dubbelkopiering.

Fördjupningsdelen kan innefatta framställning av bildserier avsedda för skilda funktioner som dokumentation,

reportage, reklam, propaganda, mode eller porträtt. Reproteknik kan vara ett värdefullt hjälpmedel i vissa sammanhang. Ett genomgående tema eller anpassning till ett särskilt utställningsändamål kan vara andra utgångspunkter.

Fotografins historia kan studeras i samband med det praktiska arbetet.

Studiebesök kan göras på ateljéer och fotolaboratorier. Mera avancerad utrustning och teknik kan därvid demonstreras för intresserade elever.

Film och TV

Laborativa övningar med olika kamerainställningar, kamerarörelser, kameravinklar, subjektiv och objektiv kamera, ljussättningar m m liksom övningar avseende relationer bild/ljud och begreppen rörelse, rum och tid bör också vid behov ingå i förberedelserna för arbetsområdet. Detta kan gälla spelfilm, animerad film, dokumentär eller instruktiv film. I arbetsområdet ingår utarbetande av manus och synopsis, filmning, klippning och redigering samt eventuellt ljudsättning.

Verksamheten kan även omfatta studier av filmens och TV:s roll som massmedier med utgångspunkt i några aktuella film- och TV-program. Filmens möjligheter till påverkan, förfälskningar och idealiseringar kan därvid ägnas särskilt intresse. Olika vägar för distribution av film kan även ingå i det inledande arbetet, liksom filmhistoriska jämförelser och utblickar. Studiebesök bör företas, om de lokala förhållandena så medger.

Teknisk ritning och teknisk illustration

Undervisningen kan omfatta projektnings- och perspektivlära med vyplaceringsmetoder, ritningsläsning, textning, måttsättningsprinciper, linjers och ytors verkliga storlek samt utbredningsuppgifter. Vidare kan olika perspektivkonstruktioner såsom perspektiv med rundhorisont, trepunktperspektiv och parallellperspektiv ingå i verksamheten. Perspektivisk skugglära och sprängskisser kan studeras och även kartbilder, skalor samt färgens användning i tekniska sammanhang.

I arbetet kan ingå studier av den tekniska ritningens särart, funktionssätt och användningsområden. Verksamheten bör anknytas till elevens intresse för visst eller vissa tekniska områden.

De momentdelar som planeras ingå i studiegången bör med lärarens hjälp ordnas så att svårighetsgraden stegras efter hand. Förutom gängse läroböcker kan ritningar, instruktioner samt teknisk litteratur och tidskrifter ge värdefulla impulser. Om arbetet utvecklas till miljö- eller formgivningprojekt kan det ge ytterligare verklighetskontakt.

Reklam och visuell informationsteknik

Verksamheten kan utgå från fördjupade studier av olika reklammedia, deras förutsättningar och roll i samhället. Den internationella handelskammaren har grundregler för reklam och det finns svensk statlig kontrollverksamhet inom reklamsektorn. Jämförelser kan göras mellan svensk och utländsk reklam.

Studiebesök på annonsbyrå, tryckeri, klichéanstalt och dekorationsateljé kan vara värdefulla liksom studier av reproduktions- och trycktekniker.

Arbetet kan utvecklas till uppgifter eller större arbetsområden med t ex följande innehåll. Jämförelser mellan konstbildens och reklambildens utveckling. Hur en reklamkampanj genomförs. Butiksreklam och varuexponering. Förpackningars utformning, formens och färgens effekt. Den politiska och ideella propagandan under olika tider. Den politiska bildens roll som opinionsbildare. Alternativa förslag till utformning av annonser, foldrar och affischer baserade på analys av förekommande kommersiell, ideell och politisk propaganda eller utgående från egna tankegångar och idéer.

Grafisk formgivning och utställningsteknik

Arbetet kan avse förslag till formgivning på olika områden och i bestämda syften. Arbetet bör ha verklighetsanknytning samtidigt som det kan stödjas av information om utvecklingen på området genom tiderna, den västerländska skriftens utveckling, tecken och skriftformer i andra kulturer m m.

Arbetet bör vidare omfatta studier av affischer, broschyrer, förpackningar m m som hör till den grafiska formgivarens arbetsområde. Studieobjekten kan variera från enstaka produkter till hela estetiska program med ett bestämt form- och färgspråk för t ex föreningar och organisationer eller företag i produktions-, distributions- och försäljningsleden.

Ytterligare verklighetsanknuten information kan sökas i studier av tecken och symboler för olika ändamål, pedagogiska bilder och visualiseringar samt layout och formgivning av böcker och andra trycksaker. Studiebesök på annonsbyrå, tryckeri eller dekorationsateljé kan tillföra ytterligare information.

Förslag till utställningar i montrar, på skärmar eller mer fritt gestaltade kan utföras i modell men också i full skala exempelvis som en utställning i skolan.

Modeteckning, applikation, tryck och batik

Förövningar till modeteckning kan omfatta figur- och stoffteckning samt en genomgång av lämpliga material och tekniker för olika typer av modebilder. Fördjupningsdelen kan avse en serie bilder, vars gemensamma tema kan vara t ex könsroller, statustänkande eller grupptillhörighet. Arbetet kan också gälla en historisk kavalkad, en framtidsvision, olika typer av kläder för arbete, fritid, fest osv eller en kollektion för en enskild person. Modeteckningen kan kombineras med målade eller tryckta förslag till mönster.

Applikationer i olika textila material kan sys eller klistras och kan dels utföras som fristående kompositioner, dels som del i ett bestämt miljösammanhang.

Tryck på tyg kan göras med klichéer i linoleum eller vinyl eller med schabloner. Screentryck är en av de vanligaste metoderna för tryck på tyg och kan därför ägnas särskilt intresse. Arbetet kan syfta till en serie provtryck med olika mönster och färgställningar eller till tryckning av tyger för verkliga ändamål.

Batikarbete kan kräva särskilda förberedelser i form av studier och materialexperiment. Olika tekniker för vax-

påläggning och färgning kan prövas. Batikarbeten i stora format lämpar sig för grupparbete.

Arbetet bör omfatta studier av litteratur, tidskrifter och tidningsartiklar med anknytning till verksamhetsgrenens innehåll. Vissa ornament- och mönsterövningar kan också utföras.

Miljögestaltning

Miljögestaltningen kan utgå från studier av stora sammanhang som stadsplaner med områden för boende, arbete m fl funktioner eller mera detaljnära företeelser som den enskilda bostaden eller arbetsplatsen, kanske enstaka rum i dessa. Den egna hemorten bör kunna erbjuda många sådana studieobjekt.

Samhällets omvandling i samband med industrins och kommunikationernas utveckling och omflyttning av befolkningen har satt avläsbara spår i miljön. Vår framtida miljö, antingen den behandlas med realistiska förutsättningar eller som utopi, kan vara givande verksamhetsområden.

Det praktiska arbetet kan röra såväl offentlig som privat miljö och kan inledas med en dokumenterande del där funktion, behov och påverkan samt form- och stilväxlingar analyseras. Förutom att arbetet kan ske i anslutning till något aktuellt, gärna lokalt, projekt bör det stimulera till personligt ställningstagande och till deltagande i miljödebatten. Eleven kan i denna verksamhetsgren välja bland många uttrycksätt. Foto och film och andra tvådimensionella bildtyper kan komplettera tredimensionella modeller av skilda slag. Arbetet kan resultera i en utställning.

Scenografi omfattande teater- och filmdekor är en speciell form av miljögestaltning med delvis annorlunda förutsättningar. Inledningsvis kan övningar göras som avser hur höjd och bredd, färg och form m m påverkar vår rumsupplevelse. Övningar i att framställa olika typer av scenbilder med skilda belysningseffekter kan ske med hjälp av en modellscen. Praktisk kännedom om olika material och tekniker för teater- och filmdekor bör också ingå i förberedelserna. Därvid kan även olika teaterformer studeras, t ex amfiteater, tittskåpsteater och arena-teater.

Det självständiga arbetet, som kan utföras individuellt eller i grupp, kan resultera i ett eller flera förslag till scenbilder i modell och även i full skala i samband med en eventuell föreställning. Samarbete med ämnet dramatik bör därvid eftersträvas. Sådant samarbete kan även avse tillverkning av masker och dräkter.

Konst- och kulturstudier

Arbetet kan innefatta studier av konst- och kulturföreteelser från skilda tider eller från ett begränsat tidsavsnitt. Därvid kan anläggas bl a sociala, politiska, religiösa och estetiska aspekter.

Den praktiska tillämpningen kan t ex utformas som en jämförande översikt, som ett inlägg i aktuell konst- och kulturdebatt eller som en studie av en hel epok eller en enskild konstnär, arkitekt, formgivare, filmskapare osv. Det skriftliga arbetet kan kompletteras med tecknade eller målade illustrationer, foton eller diabilder.

Redovisning kan ske i form av utställning, dramatisering, uppsats eller föredrag.

Estetisk orientering

Aktuella frågor inom bild- och miljöområdena bör behandlas i anslutning till det praktiska arbetet, varvid övergripande jämförelser och historiska samband kan vara värdefulla.

Fördjupat intresse kan ägnas åt hur olika typer av museer och gallerier bedriver sin verksamhet. De bild- och miljöanknutna inslagen i olika massmedia bör uppmärksammas och kan ge anledning till diskussioner och bildlaborationer.

Den valda verksamhetsgrenen kan föranleda speciella studier inom detta moment.

Planering

För att ge stadga åt undervisningen och en kontinuerlig utveckling av kunskaper och färdigheter bör verksamheten planeras. Skolans och ämnets mål samt ämnesmomenten bör diskuteras och beaktas utifrån elevernas önskemål, skolans resurser och lokala förhållanden i övrigt.

Planeringen i teckning, estetik specialisering kan dock göras något friare än i ämnet teckning och lämna större utrymme för individuella behov och önskemål samt för inslag föranledda av aktuella företeelser på bild- och miljöområdena. Ämnesövergripande samverkan och studiebesök bör finnas i planeringen. Den skall dock kunna jämkas så att t ex spontana initiativ till samverkan med andra ämnen eller till studiebesök kan tillvaratas.

Elever och lärare bör i samråd enas om vilka proportioner aktiviteterna inom momentet bild och miljö skall ha i undervisningen, t ex hur fördelningen av miljöanknutna och andra uppgifter skall ske. Planeringen av den valfria verksamheten bestämmer eleven själv i samråd med läraren.

Planeringen kan ske efter olika principer. Varje skola bör bestämma sig för den planeringsform som bäst passar rådande förutsättningar.

Förutom den stadga planeringen kan ge, medför den att elever som byter tillvalsämne mellan första och andra årskursen kan få en klarare bild av vad som behöver kompletteras. En utgångspunkt för planeringen kan vara att fördela undervisningen i huvudmomenten i stort sett likartat under de båda läsåren. En annan utgångspunkt är att gradvis öka den valfria och individuellt specialiserade verksamheten och i motsvarande grad minska inslagen av mera obligatorisk och gemensam undervisning i bild och miljö.

Eleverna bör ha tillgång till ett eget exemplar av planeringen, så att de kan hålla planeringsdiskussionen levande terminen igenom. På så vis kan förslag till ändringar och tillägg även under pågående verksamhet tillföras planeringen.

Samverkan

Samverkan med andra ämnen är både angelägen och naturlig på grund av bildens generella giltighet och användbarhet i skolarbetet. Ämnenas delade ansvar för

miljöundervisningen ger ytterligare samverkansmöjligheter.

Med ämnet teckning finns ett uppenbart samband i den meningen att teckning, estetik specialisering fördjupar kunskaper och färdigheter som har sin grund i teckningsämnet.

Ett samarbete med dramatik och musik, estetik specialisering bör kunna ske i samband med arbetet på en teaterpjäs eller liknande.

Med svenska, samhällskunskap och historia kan samarbete sökas i aktiviteter som rör film, TV, konst-, kultur- och miljöfrågor.

Samverkan bör också ske med institutioner och arbetsplatser inom bild- och miljösektorn ute i samhället. Studiebesök hos eller besök i skolan av representanter för dessa samhällssektorer möjliggör detta.

Bedömning

Redovisningar ger tillfällen till både kollektiv och individuell kritik och bedömning. Även eleverna bör övas i att själva bedöma och utvärdera egna och kamraters arbeten. Uppmuntran och konstruktiv kritik bidrar till färdighetsutvecklingen och ett starkt självförtroende. Till sammans bör elev och lärare i positiv anda söka klarlägga vilka sidor av elevens uttrycksförmåga som ter sig utvecklingsbara. Varsamhet i omdömena bör iaktas antingen det rör en grups eller en enskild elevs insats.

Det bör vara elevers och lärares gemensamma strävan att komma bort från prestationstänkande och betygsjämförelser i det dagliga arbetet. Den bedömning som ändå skall ske bör i första hand ta hänsyn till den praktiska verksamheten och dess resultat, även om teoretiska kunskaper har betydelse. Som påpekades inledningsvis skall bedömningen ske utan påverkan av elevens arbete i ämnet teckning.

Grunderna för betygsbedömningen skall diskuteras inom undervisningsavdelningen.

Ett konkret underlag för bedömning av elevernas kunskaper och färdigheter utgör deras egna arbeten. Dessa bör därför förvaras inom institutionen under läsåret. Funktionella, tekniska och estetiska synpunkter skall påverka bedömningen. Arbetsuppgiftens karaktär avgör vilken faktor som bör väga tyngst.

En mycket viktig utgångspunkt vid bedömningen är i hur hög grad lösningen av en uppgift präglas av självständighet samt ett medvetet och personligt framställningssätt. Ämnets specialinriktning ger möjlighet att låta prestationer inom någon eller några verksamhetsgrenar på ett avgörande sätt påverka bedömningen. Kravet på allsidighet bör här vara mindre än i ämnet teckning. Vid gruppssamverkan bör läraren uppmärksamma förmågan att ta initiativ samt att planlägga, genomföra och redovisa gruppens arbete.

Lokaler och läromedel

Undervisningen i teckning, estetik specialisering förutsätter, liksom undervisningen i teckning, lokaler och utrustning för ett mångsidigt två- och tredimensionellt

laborativt arbete. Teckning, estetik specialisering kräver dock i än högre grad utrymmen för skrymmande format och möjligheter att bedriva bullrande och nersmuttande arbeten.

I anvisningar och kommentarer till ämnet teckning beskrivs institutionslokalerna och deras utrustning närmare. Då behoven i stort sett är desamma och då de båda ämnena som regel har gemensamma lokaler hänvisas till denna skrivning.

När teckning, estetik specialisering bedrivs i en teckningsinstitution, kan de valfria verksamhetsgrenarna medföra ett ökat behov av möjligheter till mörkrumsarbete, grafiska tryckförfaranden, vissa typer av tredimensionell bildframställning m m.

Förutsättningar att ägna sig åt individuella fördjupningsuppgifter i lugn och avskildhet bör skapas. Vissa aktiviteter som exempelvis konst- och kulturstudier kan förläggas till elevbibliotek eller annan skollokal.

Institutionens bestånd av bilder skall motsvara de krav på aktuellt material som bl a huvudmomentet estetisk orientering ställer. Instruktionsböcker, litteratur och tidskrifter med bild-, miljö- och konstanknytning bör finnas i ett rikt urval och lätt åtkomliga för eleverna.

Verksamhetsformer

Allmänna metodiska kommentarer

Elevernas egna intressen och idéer beträffande innehåll och utförande bör tillgodoses, vilket medför ett behov av individuella studiegångar. Detta gäller i första hand momentet valfri verksamhet men kan även gälla stora delar av momentet bild och miljö.

Läraren bör på ett tidigt stadium söka bilda sig en uppfattning om elevernas kunskaper, förutsättningar och utvecklingsmöjligheter för att på olika sätt kunna befrämja utvecklingen av deras bildskapande.

Grupparbetsformen skall användas då elever och lärare bedömer den som lämpligast. Oavsett om arbetet sker i grupp eller individuellt skall utbytet av erfarenheter och idéer eleverna emellan stimuleras.

Undervisningen bör karaktäriseras av ett laborativt arbetssätt, som bygger på av eleven aktualiserade problem. Vidare bör undervisningen präglas av en växelverkan mellan praktiska och teoretiska inslag.

Undervisningen skall så mycket som möjligt söka kontakter med konst- och kulturliv utanför skolan. Detta kan ske t ex genom besök på utställningar med bild- och miljöanknytning, genom besök hos utövande bildkonstnärer, konsthantverkare m fl eller genom att dessa besöker skolan och berättar om sina yrkesområden och visar exempel på sin produktion.

Ett rikhaltigt bildmaterial bidrar också till att förmedla kontakter med verkligheten utanför skolan — det kan i vissa sammanhang vara den enda möjligheten till känedom om vår omvärld. Eleverna bör därför skaffa sig öv-

ning att självständigt utnyttja institutionens förråd av bilder samt böcker och tidskrifter.

Så ofta som verksamheten tillåter bör gemensamma diskussioner föras vid inledningen till en ny arbetsuppgift lika väl som under arbetets gång och vid utvärdering. En förtroendefull anda och ömsesidig respekt är förutsättningen för sådana meningsutbyten. Lärares bidrag till det gemensamma arbetet kan bl a bestå i att stimulera en sådan anda och att föreslå olika infallsvinklar.

Redovisningar och utvärderingar av enskilda eller gruppers arbetsresultat bör diskuteras inom undervisningsavdelningen. Fördjupade studier inom vald verksamhetsgren kan redovisas på olika sätt: genom utställningar, skriftlig redogörelse illustrerad med teckningar eller fotografier eller muntlig framställning inför gruppen. I en del fall kan hela skolan och även grupper utanför denna beredas tillfälle att ta del av ett redovisat material, om detta bedöms vara av ett allmännare intresse.

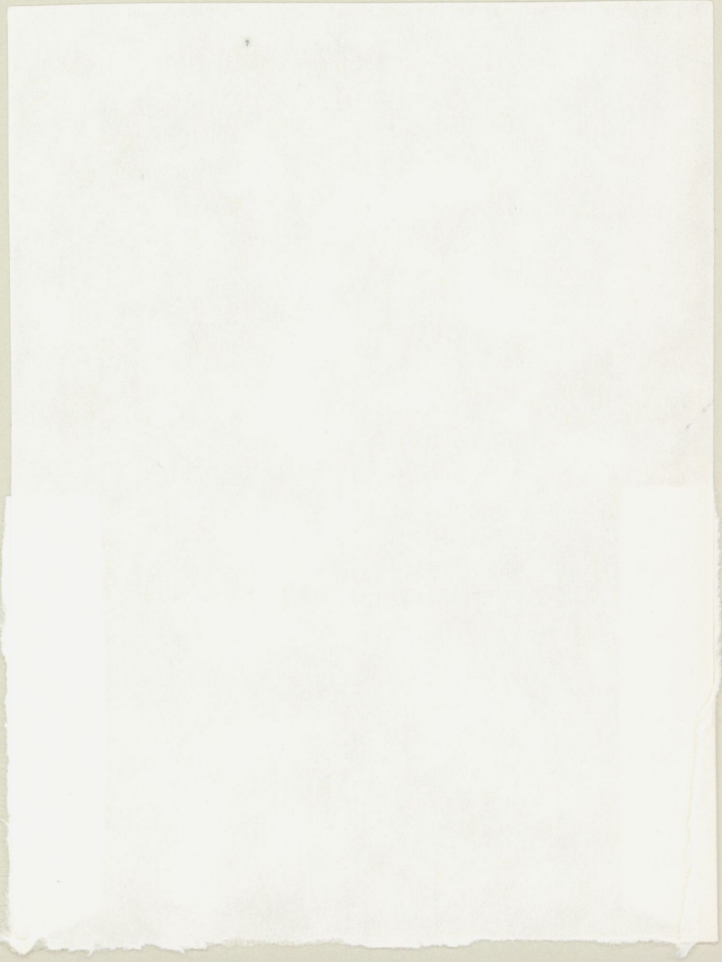

GÖTEBORGS
UNIVERSITETSBIKLIOTEK
BIBLIOTEKET I MÖLNDAL

Läroplan för gymnasieskolan

Lgy⁷⁰

Supplement 28